

Παρουσίαση του “Αχιλλέα II” του Γιάννη Πάτση
(Αθήνα, Ίδρυμα Θεοχαράκη, Βασιλίσσης Σοφίας 9, 8,30^h
4.4.2011)

Α.Λ. Κατώνης
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Γνωριζόμαστε με τον Γιάννη Πάτση για πάνω από τρεις δεκαετίες. Ξέρω περισσότερο τον φίλο Γιάννη και λιγότερο τον συγγραφέα Πάτση. Είμαι, αν θέλετε, “κλασικός”, σπούδασα κλασική φιλολογία και υποστήριξα γλωσσολογική διατριβή. Ωστόσο, διάβασα ορισμένα πρώιμα άρθρα και δοκίμιά του, επίσης προσπάθειές του στο θεατρικό είδος, όπως τα “Τρία μονόπρακτα”, το ένα από αυτά με πρωταγωνιστή μάλιστα ένα ρομπότ που επαναστάτησε, αργότερα και άλλα έργα του. Το θέατρο τον ενδιέφερε πάντα.

Ίσως θα κάνω κάποια ερώτηση στον φίλο Γιάννη μεταξύ μας, για το σκεπτικό του, για ποιο λόγο άφησε τον Αχιλλέα, “the best of the Achaeans” κατά τα λεγόμενα του Gregory Nagy, τον ομηρικό “ωκύμορο” που προτίμησε το σύντομο θάνατο για να επιζήσει η δόξα του, το “κλέος άφθιτον”, να γεράσει τόσο και να εξευτελισθεί τόσο, αλλά δεν θα ρωτήσω τον συγγραφέα Πάτση αφού παραδεχόμαστε τα δικαιώματα των συγγραφέων. Ξέρουμε, από τον Αριστοτέλη και μετά το αργότερο, ότι ο συγγραφέας έχει το δικαίωμα να πλάσει την ύλη του ελεύθερα, και επίσης ξέρουμε ότι η μυθολογία, όχι ακριβώς το ίδιο πράγμα με την ιστορία, παραδόθηκε μέσα από παράλληλες, συχνά αντιφάσκουσες εκδοχές, και ο θεατρικός συγγραφέας δικαιούται να χρησιμοποιήσει στο ένα του έργο τη μία, στο άλλο την άλλη παραλλαγή, έτσι όπως θεωρεί ότι εξυπηρετείται καλύτερα. Οι σημερινοί θαυμαστές του καλύτερου ομηρικού ήρωα δεν θα ενδιαφέρονται και πολύ για το τι γνώρισε ο τόπος αυτού κάπου τρεις χιλιάδες χρόνια αργότερα. Αρκούνται, για παράδειγμα, με το “κλέος άφθιτον” του ήρωα, την ‘αθάνατη δόξα’, το σημαντικότερο ίσως ινδοευρωπαϊκό αρχετυπικό μοτίβο που, κατά την υπόθεση του Gregory Nagy, στάθηκε αφορμή για την γέννηση του ηρωικού εξαμέτρου. Εκείνοι οι θαυμαστές δεν γνωρίζουν, ή πάντως δεν ενδιαφέρονται, από πορείες και από πετροπολέμους, με τους οποίους προβληματίζονται οι ήρωες στο έργο του αποψινού Τιμώμενου, αντίθετα με τους νεότερους απογόνους των ομηρικών ηρώων και άλλων παλαιών.

Αχιλλέας II: ένα έργο πλήρες συνδηλώσεων και συνακροάσεων όπως παραδέχεται και ο Συγγραφέας στο οπισθόφυλλο ακόμα και σε περίπτωση που δεν χρησιμοποιεί αυτούς τους όρους με τους οποίους προσπαθώ να αποδώσω το γαλλικής προελεύσεως *double entendre*, δηλ. την ηθελημένη – κατά την γνώμη μου – αμφισημία, γωστό στην αρχαία ποίηση, στον Βεργίλιο λ.χ., ή στον Πίνδαρο, αλλά και στην γλωσσολογία. Σήμερα, σ’ αυτόν τον τόπο ίσως και είναι δύσκολο να γίνεται ποίηση με άλλον τρόπο. Κάποιος ξένος

κλασικιστής, αντίθετα, ακούγοντας ονόματα όπως “Αχιλλέας” ή “Οδυσσεύς” θα σκεφθεί αμέσως τους μυθικούς ήρωες, μπορεί και να μην ξέρει ότι στον σημερινό ελληνικό κόσμο υπάρχουν καθημερινοί άνθρωποι με αυτά ακριβώς τα ονόματα. Θα αποκλεισθεί επομένως από το ένα μισό της ελληνικής πραγματικότητας. Μπορεί και να μη λυπάται γι’ αυτό. Επίσης δικαίωμα. (Παρενθετικά σημειώνω ότι μου άρεσε το “Πονηρίδης”, το επίθετο του Οδυσσεά σε αυτό το μοντέρνο δράμα).

Αρχαία Ελλάδα και σημερινή Ελλάδα – ασφαλώς διχάζουν αν τίθενται αντιμέτωπες. Με το δικαίωμα ότι έχω κάποια πρόσβαση, ως “κλασικός”, τόσο στον κλασικό πολιτισμό όσο και μια – μικρότερη – στον μετακλασικό θα εκφράσω μια μικρή επιφύλαξη στον φίλο Γιάννη αλλά και στο συγγραφέα Πάτση. Είχα την ευκαιρία και την τιμή να κάνω κριτική, ως προσκεκλημένος συζητητής (discussant) σε συνέδριο στην Νότια Κορέα, κατά του σκεπτικού του Μιχαήλ Μαρμαρινού ο οποίος σκηνοθέτησε το “Πεθαίνω σαν χώρα”, ένα διήγημα του Δημήτρη Δημητριάδη από την δεκαετία του 70, με βάση την μελέτη της καθηγήτριας Κυριακής Φραντζή. Η μελέτη παρουσιάστηκε στο συνέδριο. Στο θεατρικό έργο του Μαρμαρινού η Ελλάδα επικρίνεται πολύ αυστηρά. Κατηγορείται, για παράδειγμα, όχι μόνο για γεροντοφιλία αλλά και για νεκροφιλία. Έγιναν μόδα οι κατηγορίες του είδους! Ο υπόλοιπος κόσμος, ο οποίος δεν είναι μικρός, δεν θα συμφωνήσει αναγκαστικά! Ελλάδα και Έλληνες μόνο; Υπέπεσε στην αντίληψή μου εφετινό δοκίμιο του Μίκη Θεοδωράκη με τίτλο “Σπίθες”, ο οποίος καταλήγει με την ενθάρρυνση: “Η Ελλάδα για τους Έλληνες και για τους Έλληνες μόνο”. Η Ελλάδα – σωστότερα –, ο πολιτισμός της, ούτε ήταν όμως, και ούτε είναι μόνο για τους Έλληνες. Θα θιγόταν, πιστεύω, και ο συνθέτης μας αν συνέβαινε κάτι τέτοιο στην κυριολεξία. Να, που το έργο του Γιάννη Πάτση βγήκε έξω από τα σύνορα και παίχθηκε στη σημαντικότερη ρωσική πόλη, την Αγία Πετρούπολη.

“Κουράστηκα να είμαι ημίθεος” λέει κάποια στιγμή ο Αχιλλέας στην 2η πράξη. Τι να πεις; Ελλάδα ένδοξη και μίζερη, αιώνια, η οποία και προβληματίζει όμως, “άκρη του κόσμου” κατά – ίσως – ένα lapsus linguae του κουρασμένου Αχιλλέα που κάθεται στο κέντρο της σημερινής Αθήνας, δική μας και δική τους, αλληγορική και πραγματική, και, – αφού απορρίπτουμε ρητά την κατηγορία της “νεκροφιλίας” – ακόμα και ... παρωδία; Δεν το λέω εγώ, το διαβάζω στο κρινόμενο έργο. Ελλάδα και Ελλάδες, Αχιλλέας και Αχιλλείς – μας νουθετούν. Προσοχή με τις εκτιμήσεις. Παραδέχεται και ο παρών συγγραφέας ότι “δεν θα βρεθεί ποτέ αληθινή απάντηση” στο ερώτημα “Ποιος είμαι;”.

Αχιλλέας, ο καλύτερος μυθικός ήρωας και ο καταρρακωμένος κάτω από την πίεση των καταστάσεων άλλος, ο διχασμένος γεροντάκος, Αχιλλέας δικός τους, Αχιλλέας δικός μας, και απόψε, του Γιάννη Πάτση τον οποίο συγχαίρουμε για το έργο του. Ευχαριστώ.